

9. Je mag je eigen stem laten horen

DOELSTELLINGEN

- De kinderen leren dat kerkhervormers als Maarten Luther en Johannes Calvijn vonden dat je als gelovige zelf de Bijbel moest kunnen lezen om te leren hoe God voor je zorgt en hoe je mag leven.
- De kinderen leren dat deze kerkhervormers hebben laten zien dat je je eigen stem mag laten horen, ook als je wilt praten met en leren over God.
- De kinderen delen met elkaar hoe zij hun eigen relatie met God (of de mogelijkheid daartoe) beleven en waarover zij hun eigen stem zouden willen laten horen.

(THEOLOGISCHE) ACHTERGRONDINFORMATIE

Deze bijeenkomst gaat over de Reformatie, de kerkhervorming uit de zestiende eeuw waaruit het protestantisme is ontstaan. De Reformatie lijkt misschien niet het meest gemakkelijke onderwerp om met kinderen te behandelen. Toch is het goed dat kinderen er iets van weten, omdat de protestantse kerken tot op de dag van vandaag worden bepaald door de veranderingen die de kerkhervormers hebben doorgevoerd. Dat we nu bijvoorbeeld zelf in onze eigen taal de Bijbel kunnen lezen, zou ondenkbaar zijn geweest zonder de inzet van de grote kerkhervormers in de zestiende eeuw.

De twee belangrijkste kerkhervormers voor Nederland zijn Maarten Luther (Duitsland) en Johannes Calvijn (Zwitserland). Calvijn was geen directe leerling van Luther, maar hij heeft zijn geloofsleer wel verder uitgewerkt. Zijn denkbeelden waren grondlegend voor het gereformeerde protestantisme in Nederland.

De kern van Luthers ideeën ligt in zijn denken over de relatie tussen God en mens. De gangbare opvatting in zijn tijd was dat je de relatie met God in evenwicht hield door het doen van 'goede werken'. Daarmee bouwde je als het ware krediet op bij God. Luther had grote moeite met deze opvatting, omdat die veronderstelde dat je als mens zelf verantwoordelijk bent voor je verlossing. Hij stelde hiertegenover dat alleen God daarvoor verantwoordelijk is. God heeft de verlossing van mensen mogelijk gemaakt door Jezus Christus. Mensen kunnen en hoeven daar niets meer aan toe te voegen. Met deze opvatting nam Luther een groot risico, omdat deze tegengesteld was aan de leer van de rooms-katholieke kerk, in die tijd de enige officiële kerk.

Luther hoopte aanvankelijk dat zijn nieuwe ideeën zouden leiden tot hervormingen in de rooms-katholieke kerk, maar dat gebeurde niet. Ook Luthers opvattingen over sommige kerkelijke praktijken riepen vooral onbegrip op. Zo vond Luther dat vergeving niet kon worden afgekocht door het kopen van 'aflaten', een soort kerkelijke waardepapieren. Hij vond dat je als mens oprecht berouw moest tonen aan God. Ook dat was een gevaarlijk standpunt, omdat de kerk er een veel minder belangrijke positie door kreeg. Voor een relatie met God had je immers geen aflaten nodig en dus ook geen priesters bij wie je kon gaan biechten.

Je zou kunnen zeggen dat Luther verantwoordelijk is voor een herwaardering van de directe relatie tussen God en mens. Zo'n relatie kun je alleen maar onderhouden als je directe toegang hebt tot de Bijbel: volgens Luther de enige gezaghebbende bron die iets laat zien van wie God is en van de manier waarop Hij de mensen door Jezus Christus heeft verlost. Luther liet de Bijbel dan ook in de taal van de gewone mensen vertalen. Hij had daarbij het geluk dat juist in zijn tijd de boekdrukkunst werd uitgevonden, zodat de Bijbel in gewone taal zich snel kon verspreiden door heel Europa.

Johannes Calvijn was nog maar een jongen toen Luther zich voor het eerst openlijk keerde tegen het kerkelijk gezag van zijn tijd. Calvijn werd definitief een aanhanger van de Reformatie toen hij in het geheim het avondmaal vierde met gevluichte protestanten in een grot. Calvijn voelde dat God hem had geroepen om de leer van de Reformatie uit te dragen. Hij deed dat vooral in Genève en op een niet bepaald zachtzinnige manier. Calvijn ging nog een stapje verder dan Luther. Hij werkte de zogenaamde uitverkiezingsleer verder uit, die stelde dat God van tevoren al had besloten welke mensen zouden worden gered. In de meeste protestantse kerken wordt die leer tegenwoordig niet meer uitgedragen. Calvijns ideeën zijn nog wel altijd zichtbaar in de manier waarop de kerken zijn georganiseerd, bijvoorbeeld met de ambten van predikant, ouderling en diaken, die gelijkwaardig zijn aan elkaar. Calvijn onderscheidde ook nog een vierde ambt: doctor. Ook stimuleerde Calvijn de compositie van kerkliederen die duidelijk waren geïnspireerd door verhalen en gedachten uit de Bijbel. Daarmee liet Calvijn zien dat hij het uitgangspunt heel serieus nam dat alleen de Bijbel de bron van het geloof is.

Moeten kinderen dit nu allemaal weten? Nee, maar het kan voor kinderen wel verhelderend zijn om te weten dat de manier waarop mensen nu tegen God aankijken en hoe zij nu met de kerk omgaan, niet altijd zo is geweest. Ze mogen weten dat het niet altijd vanzelfsprekend is geweest dat mensen zich rechtstreeks tot God konden wenden, zonder tussenkomst van een priester of een kerk. Ze mogen weten dat de Reformatie ertoe heeft bijgedragen dat je als mens zelf kunt onderzoeken wat de betekenis van het geloof is voor je leven. En dat de Reformatie ertoe heeft bijgedragen dat je je stem mag laten horen als je vindt dat God en Zijn liefde voor mensen geweld wordt aangedaan, maar ook als je wilt laten merken dat je God wilt eren en Hem dankbaar bent voor Zijn zorg, of als je gewoon met God wilt praten.

Gelukkig hebben ook de kerkhervormers begrepen dat mensen nooit helemaal op zichzelf aangewezen kunnen zijn. Mensen hebben geloofsgemeenschappen nodig waar ze God samen alle eer kunnen geven en samen de Bijbel kunnen lezen om te ontdekken wat de verhalen kunnen betekenen voor het leven van mensen. Gelukkig gebeurt dat tot op de dag van vandaag, ook al is het met vallen en opstaan.

VOORBEREIDING

Persoonlijke voorbereiding

Neem de achtergrondinformatie bij dit programma goed door. Daarnaast is het wenselijk om je persoonlijk voor te bereiden op deze bijeenkomst. Zo word je zelf ook 'materiaal' voor de bijeenkomst met de kinderen. Hiervoor kun je de volgende vragen gebruiken:

- Wat spreekt je aan in wat hierboven over het ontstaan van het protestantisme is geschreven?
- Wat vind je van het gegeven dat je protestants bent?
- Heb je God je stem weleens laten horen? Zo ja, hoe heb je dat ervaren? Of zou je liever niet in dit soort termen over je contact met God willen spreken?
- Heb je je stem weleens laten horen over een bepaald onderwerp waarbij je je erg betrokken voelde? Zo ja, wat motiveerde je toen en wat gebeurde er toen?
- Wat zou je willen delen met de kinderen over je relatie met God en over de manier waarop de Bijbel je helpt om inhoud en vorm te geven aan je geloof in God?

Voer tot slot zelf de opdracht op werkblad 9.1 uit.

Praktische voorbereiding

Geef de kinderen zo mogelijk een kopie van werkblad 9.1 mee vóór de bijeenkomst. Vraag hun dan om het werkblad thuis in te vullen. De opdracht staat op het werkblad. Het ingevulde werkblad zal besproken worden tijdens de bijeenkomst, dus geef duidelijk aan dat de kinderen het dan weer moeten meebrengen. Het is echter ook mogelijk om het werkblad gewoon te laten invullen tijdens het programma (zie *Verkenning*).

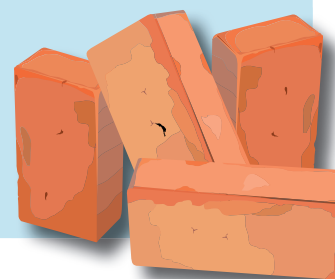
BENODIGDHEDEN

Vooraf

Hieronder vind je een opsomming van alles wat je nodig hebt voor deze bijeenkomst. Zorg ervoor dat je ruim voor het begin van de bijeenkomst klaar bent met alle voorbereidingen. Zo heb je alle tijd om aandacht te besteden aan de kinderen wanneer zij binnenkomen.

Benodigheden

- Kopieën van alle werkbladen voor alle kinderen (werkblad 9.1 mogelijk van tevoren meegegeven, zie VOORBEREIDING);
- Een groot vel etalagekarton, opgerold als een toeter;
- Als werkblad 9.1 niet van tevoren is meegegeven: enkele oude kranten en tijdschriften, scharen en lijm;
- Een statenbijbel (zo mogelijk inclusief het voorblad met het besluit van de Staten-Generaal om de Bijbel te laten vertalen);
- Pennen.

PROGRAMMA

5 minuten

Opening

Heet de kinderen van harte welkom. Laat hen in een kring gaan staan. Vertel dat de bijeenkomst zal gaan over het laten horen van je stem – en dat je dat ook meteen wilt gaan doen: luid en duidelijk. Laat de toeter zien die je van tevoren had gemaakt. Vraag aan de kinderen voor wie of wat zij hun stem zouden willen laten horen. Wat vinden ze oneerlijk of waar zijn ze boos over? Laat alle kinderen eerst iets bedenken en hardop zeggen. Help hen zo nodig een beetje op gang met een paar voorbeelden. Nodig de kinderen vervolgens uit om om beurten hun stem te laten horen door de toeter. Begin zelf.

Deze activiteit roept vast wat hilariteit op. Dat is niet erg. Bedank de kinderen als de toeter de kring is rondgegaan. Zeg bij wijze van afsluiting dat God het fijn vindt om alle stemmen van mensen te horen, ook als ze wat minder luid klinken dan door de toeter heen. Vraag de kinderen daarna om aan tafel te komen zitten.

10 minuten

Verkenning

Als je werkblad 9.1 van tevoren aan de kinderen had meegegeven (zie VOORBEREIDING), vraag hun dan om het ingevulde werkblad er even bij te pakken. Had je werkblad 9.1 niet van tevoren uitgedeeld, doe dat dan nu en ga er ter plekke mee aan de slag. Laat de kinderen in dat geval één plaatje of stukje tekst zoeken in een krant of tijdschrift.

Vraag aan de kinderen wat ze hebben gevonden en praat hierover door. Waar protesteren mensen allemaal tegen? Over wat voor onderwerpen laten mensen hun stem horen? Laten de kinderen hun eigen stem ook weleens horen? Zo ja, waarover dan? Houd het kort: het gaat hier slechts om een eerste kennismaking met het thema.

Geef opnieuw aan dat je het tijdens deze bijeenkomst wilt hebben over het laten horen van je eigen stem. Vertel er nu bij dat het ook zal gaan over twee mensen die vroeger hun stem hebben laten horen, zodat anderen voortaan rechtstreeks hun eigen stem zouden kunnen laten horen als zij wilden praten met God.

20 minuten

Verdieping

Vraag aan de kinderen op welke manieren je je stem kunt laten horen. Bijvoorbeeld: je kunt een spandoek maken en de straat opgaan, je kunt een handtekeningenactie houden, je kunt een artikel schrijven voor in de krant, enzovoorts.

Deel vervolgens kopieën van werkblad 9.2 uit. Vertel nu kort iets over de Reformatie aan de hand van de afbeeldingen op het werkblad. Vertel dat er in 1517 een man was, Maarten Luther, die 95 stellingen schreef en die op de deur van een kerk spijkerde. Die kerk stond in Wittenberg, in Duitsland. Luther was het niet eens met wat er in de kerk gebeurde en daarom liet hij zijn stem horen – door de stellingen op de deur. Hij was priester en hij wilde mensen duidelijk maken wat ze konden doen als ze iets fout hadden gedaan. In die tijd hoefden de mensen hun fouten eigenlijk niet goed te maken, als ze maar een speciaal papier van de kerk hadden gekocht. Zo'n papier heette een aflaat. Luther was het hier helemaal niet mee eens. Hij vond dat de kerk niets met de fouten van mensen te maken had en dat alleen God fouten kon vergeven (als mensen echt spijt hadden). God heeft de mensen gemaakt en Hij heeft echte liefde voor hen. En als je echte liefde hebt, dan kun je iemand ook vergeven. Maar Luther kwam hierdoor in grote problemen.

Vraag de kinderen wat zij nog meer zien op het werkblad. Weten zij waar de twee stukjes tekst uit komen? Het zijn allebei stukjes uit de Bijbel. Het gaat om dezelfde tekst, maar in twee verschillende talen: het Nederlands en het Latijn. Vertel de kinderen dat de Bijbel tot de tijd van Luther altijd was geschreven in het Latijn, een taal die werd begrepen door mensen die hiervoor hadden geleerd. Wat vinden de kinderen daarvan? Vertel dat Luther vond dat iedereen de Bijbel moest kunnen lezen in zijn eigen taal, zodat iedereen zelf

kon lezen dat God van mensen houdt en voor hen zorgt en zodat ze zelf konden begrijpen hoe je mag leven. Vanaf het moment dat Luther dit besloot, duurde het nog een kleine honderd jaar voor er een Bijbel in het Nederlands kwam.

Laat de kinderen de statenbijbel zien, zo mogelijk met het voorblad waarop staat aangegeven wanneer werd besloten om de Bijbel in het Nederlands te vertalen.

Wijs tot slot op de afbeelding van Johannes Calvijn. Vertel dat Calvijn ervoor heeft gezorgd dat de ideeën van Luther ook in Nederland terecht zijn gekomen. Calvijn heeft er ook voor gezorgd dat er in de kerk niet slechts één persoon is die alles te vertellen heeft, maar dat belangrijke beslissingen altijd door een groep mensen worden genomen. Vraag of de kinderen weten welke groep dat is. Het gaat om de kerkenraad. Daar zitten de dominee, de ouderlingen en de diakenen in. Zij hebben allemaal evenveel te zeggen. Vertel dat ook Calvijn in de problemen kwam, doordat hij zijn stem liet horen. Hij moest een poosje vluchten. Vraag of de kinderen zich kunnen voorstellen dat je moet vluchten om wat je gelooft? Komt dat nog steeds voor?

Afhankelijk van de mogelijkheden van de groep kun je ook een keuze maken uit de informatie hierboven. Vertel in ieder geval dat mensen als Luther en Calvijn vooral vonden dat mensen zelf moest kunnen praten met God en dat je daar niet een priester of een kerk voor nodig had. Nu lijkt dat heel gewoon, maar dat was in de tijd van Luther en Calvijn dus niet zo. Nu kun je het zelf aan God laten merken als iets je dwars zit, of als je blij bent omdat Hij voor je zorgt en van je houdt.

20 minuten

Verwerking

Vertel dat het na Luther en Calvijn nog een paar honderd jaar heeft geduurd voordat echt alle mensen hun eigen stem konden laten horen (ook aan God) en in vrijheid konden geloven. Luther en Calvijn moesten aan dat idee zelf ook nog wennen. Nu kan het gelukkig – in ieder geval in bijna heel Europa.

Deel pennen en kopieën van werkblad 9.3 uit. Nodig de kinderen uit om hun eigen stem te laten horen aan God door bij elke kolom iets in te vullen. Laat de kinderen gerust met elkaar overleggen. Doe zelf ook mee.

Wissel tot slot kort met de kinderen uit wat ze hebben opgeschreven. Vraag in het bijzonder wat ze ervan vinden dat ze zomaar kunnen opschrijven wat ze zelf vinden van God en van geloven. Vinden ze dat bijvoorbeeld leuk, prettig of bijzonder?

5 minuten

Afsluiting

Sluit af met het volgende korte gebed:

Goede God,
dank U wel dat wij
in vrijheid samen mogen komen,
en dat wij gewoon hardop kunnen zeggen,
tegen U,
dat we blij zijn dat U van ons houdt.
We danken U ook
dat wij mogen zeggen wat ons bezighoudt,
ook moeilijke dingen.
En we danken U
dat we hardop mogen zeggen
waar we het niet mee eens zijn.
Wilt U ons helpen om op te komen
voor kinderen en mensen
die het moeilijk hebben
om wat voor reden dan ook
en waar dan ook:
in de kerk, op school of in de buurt.
Wilt U ons helpen
daartegen te protesteren,
ook als dat moeilijk is.
Dank U wel
dat U ons een stem hebt gegeven.
Wilt U ons helpen
om die goed te gebruiken.

Amen.

Bedank de kinderen voor hun aanwezigheid en hun inzet. Tot de volgende keer!

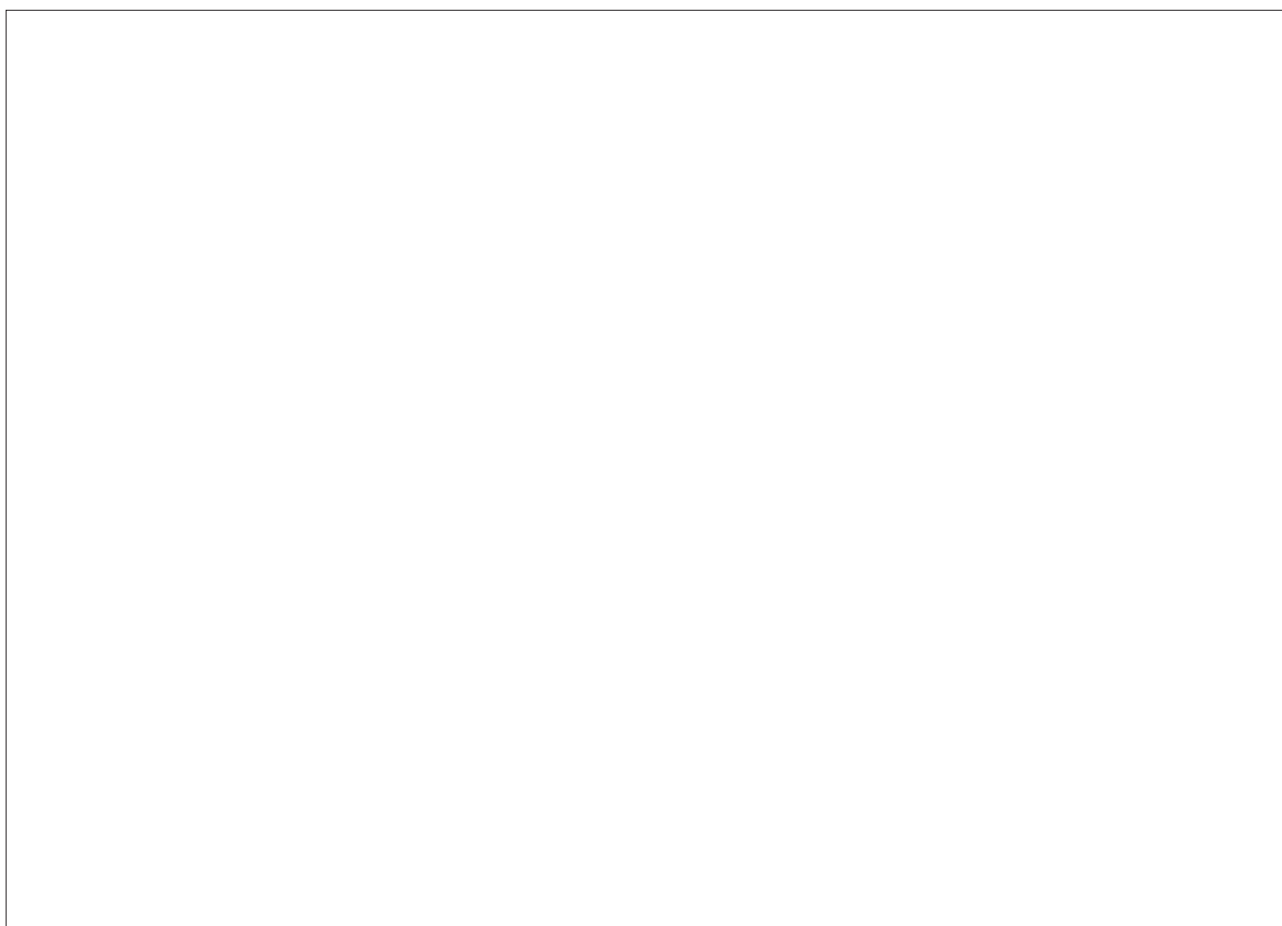
BIJLAGEN

1. Werkblad 9.1 – Protest!
2. Werkblad 9.2 – Luther en Calvijn lieten hun stem horen
3. Werkblad 9.3 – Wij laten onze eigen stem horen

Werkblad 9.1 – Protest!

OPDRACHTEN

1. Vraag aan je ouders of verzorgers of zij weleens hebben geprotesteerd.
2. Zoek in kranten of tijdschriften plaatjes of stukjes tekst van mensen die hun stem laten horen over iets waar ze het niet mee eens zijn. Plak die plaatjes of stukjes tekst hieronder op.

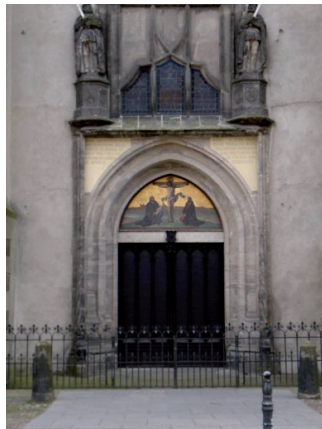

Vergeet niet om je blad mee te nemen naar de bijeenkomst!

Werkblad 9.2 – Luther en Calvijn lieten hun stem horen

Maarten Luther (1483-1546)

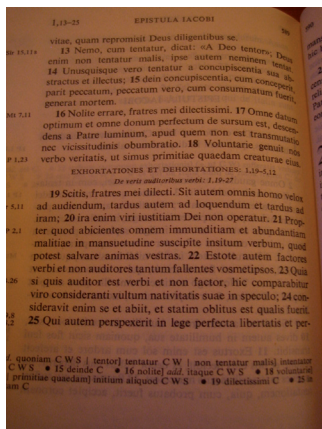
De deur van de kerk waarop Luther zijn stellingen spijkerde

Luther laat zijn stem horen!

Een aflaat

Een stukje uit de Bijbel in het Latijn

Hetzelfde stukje, maar dan uit de Bijbel in het Nederlands

Johannes Calvijn (1509-1564)

Werkblad 9.3 – Wij laten onze eigen stem horen

Dit vind ik mooi of fijn aan geloven:	Hier wil ik God voor bedanken:	Hier heb ik vragen over: